

16-74838231 W

satanska muka ili estradna poza

Očuvano je kod nas pojava knjige pesnika prestala da bude književni događaj: prošio je već mnogo vremena otkako je zavišala lagodna ušuvana koegzistencija među piscima, borbu nekad jedinstveno organizovanu poetsku stvaranja sa grupama venenatno zagriženim zagovornicima zamislili su sagra uvek u neizmisljivim tragovima bez pomoći moćno utruženih snaga teorijskih istomišljenika; lirska poezija izgubila je su argumeta koja su se potkrepljivali pogled na svet i sigurnost ideoloških opredeljenja, kritičari i tumači poezije pretvorili su, u mnogome, zornike i antologije pesama u suve preemese za proveru svojih koncepcija o literaturi i sasvim zaooravili ga, u koju dobru staru tradiciju, imaju i prate, dosledno stave i svestrano objasnjavaju, svoje vrle pesničke izabranike. I, utoliko je bilo neobičajno interesovanje za krtom je očekvana, u ovoj letoj, otkak mrtvoj, knjižarskoj i knjizvenoj sezoni, poslednja pesnička knjiga Matije Bečkovića sa naslovom izazovne provokacije i jevanđelske krutosti poruke: **Tako je govorio Matija**. Tam pre je ovoj čudnjice što su u to vreme čak i najbušniji osmatrači naslovu književni skore redovno osuđeni u kulturnim rubrika listova i sa književnog bojašta prestonice, za zasluge za popularni oček i najavu medu čitaoca ne treba tražiti u razlozima literarnih premissata koje je bi sa visina lansirali kritičari i poštoavoci poezije od struke i zanata, nego u propagandi posledstvom čije su velike zvučnosti i brzih odjeka kratke novinske vesti čitaocu postupno obaveštavali o tome da će se zbirka pesama popularnog pesnika uskoro pojaviti, da će se prodavati u uglednoj i raskošnoj Prosvetinoj knjižari i da će pesnik sam, lično, određenog dana, deliti autogramne i ispisivati posvete onima koji knjigu tada kupe. Iako je pesnički događaj sezone poprimio poznata obeležja novinarskih i izdavačkih spremnosti, zaklonio se autoreklamom znane samouverenosti duhovitog saradnika znane najpoznatijeg humorističkog lista i zapretio pesniku da će, postajući miljenik široke čitalačke publike, staviti sebe u opasan rizik pamćenja o svojoj sudbini, i kad nas, s druge strane, buni i donekle onespokojava napadna simulacija i estradna poza patetičnog govorenja o sebi-objektu, ni me možemo da prenebregnemo zapažanja u kojima nam se čini da imamo posla sa pesnikom ozbiljne darovitosti i značajne izražajne snage, ali i sa razmaženim deranom koji je svoju poeziju, sa lakom humorom notom razgalamljenim, često samo verbalističkim, žonglerskim i žargon-skim jezičkim punjenjem, namenio više govorenju sa balkona i pozorišnih podijuma, nego tihom čitanju i osluškivanju u meditativnim raspoloženjima sobne samoće kada se čuje sva ona jeka, broj i tišinska zvonjava slogovnih talasanja u onih nekoliko izvanrednih pesama što pesnika obavezuje za čitav radni vek na strpljiv rad, disciplinovanu plodnost i, pre svega

i iznad svega, na poštovanje svog tvoračkog dara. Poezija Matije Bečkovića uzbuđuje razdvošću svojeg stvaralačkog subjekta i otporom stihovnog konviciata koji nas pretvara u anonimne usputnosti velikih kretanja. Sav u objektu vlastitog sebe, Bečković ne izaziva čitaoca pišući protiv njega, kao što su u žestokoj fazi nadrealističkog pokreta radili neki njegovi propagatori, niti ga gada, kao Drainac, „u levo oko“ želeći da izazove njegov filistar-ski prežir za neobuzdanu snagu kojom se obara na konvencionalno i učemalo u društvu. Čista njegova lirika, ona koja je salivena u nekim distisima tužne ispovesti i u vezanim slogovima druge vrste, u kojima je optužba na sebe za sumnju u ponosnu izdržljivost i ogorčenost, na laži koje mu se poturaju, pre će izazvati saopštenje i saučesne razumnih sagovornika, nego što će ražestiti bes spavaćivih malograđana. U toj poeziji na izgled ekcentričnog osobenjastva i tobožnje svemoćne samouverenosti, ima jedan takav stanski bol za sudbinu lične moći u odlučivanju, u određenju izbora koji ne bi značilo besciljno bacanje tojeka, s jednog kraja na drugi u ovome svetu nezvesnu opstankama, i postoji jedan neizmerni san putovanja u ljubavi prema čoveku, da je to u punoj meri uživane u ljudskom, u razgranato obuhvatnom postovetovanju sa svim ovozemaljskim mukama tragalaštva o tome ko smo, šta smo, kuda idemo, šta nosimo i donosimo. Pesnik žote da polaze računati o sebi, da zna koliko je u stanju da sobom doprinese svemu što je živo za ugrađivanje u poeziju i, bačen u život bez svoje volje i želje, gradi od življenja kule predmetnih pogleda, po mlislima izgrađuje zemlju, dok je sva priroda unaokolo puna njegovim pogleda na svet. Satkana na dalekim dodorima horizonta i mozaički naseljena geografskim simboljima beline, mrašte ili egzotike, ova poezija kao da peva univerzalni put ka radosti sveopštim njenim prisustvom u pesniku, njegovom sposobnoću da sam bira svoj put i jasno trasira svoju liniju, dovodeći ih nekad u sklad generacijskih, mladih i herojskih, životnih stavova. Ali, ovakva fiktivnost simultane raspevanosti za svet oko sebe ne može da sakrije ponor samoumeđenja u sebi, one veze na kojima se jedva drhtećim vibracijama još zamalo drži celina da ne prsne i ne nestane u nepovrat:

Matija Bečković — suza ili mina
 Puti što sebe prvi ili voz bez šina
 Nisi li on bombu mesto glave
 Dasi li on reči ili njega dave
 Nisi li on rupu mesto srca
 Ili kao davljenik u svom srcu gra
 Je li on santa leda otkinuta
 Ili zver što na njoj zavija i luta
 Je li on grom u lance vezan kao štene
 Ili hladna vatra u grudima štene.

U ovim stihovima više je tuže nego drskosti, više tragičnog osećanja no bokser-ske buke, više setnih preliva nego smišljenih izazova, i kad je pesnik sasvim bližu da gradacijskom snagom inventivnih ređanja dovrhuni punu emotivnu sublimiranost mučenja i patnje, uzleta i bola, on najednom, i to u završnim redovima koji bi morali ili harmonijski da se stapaju sa prethodnim ili da čine sintezu

poetske sažetosti, pada u jezičku nesigurnos: izraza i u laku, samozaovojnu, bezozrnu, skoro akcersku razmetljivost jetinom utelom:

*Bas je njega briga bar je njemu lako
 Sve je oživelo čega se dotaka.*

Bečković time znatno izneverava svoje pesničke uzore, koji su stihim stvarajacićim procesom svoju ličnost stavljali u prvi plan, — jednom raei buntovnog revolucionisanja izrazajnih sredstava, kako je to činio Majakovski, drugi put jakim gnevom „forđovski“ razumelih stihova prekora i sruže, kako je to radio „bandit u pesnik“ Drainac, zatim: onim zlomljenim a tananim i uzaludnim, kapajućim bolom svesne i večne Ujeviceve varljivo i čežnjivo-nosajnim Jesenjinovim huliganstvom. Jer, u najboljim trenucima svoje pomerene inspiracije, bogate fantazije i humorno-sumorne izokrenutosti reci i smisla, Bečković kao da oseže do onih tragičnih akcenata Majakovskog iz njegove „tragedije“ Vladimir Majakovski, koja se poste sve halabuke skandirajuće osećenosti i sprostaivajuće grmljavnice iz sveg glasa“ završava epilogom mirnog i skromnog priznanja:

Ponekad najviše mi se sviđa
 moje sopstveno ime,
 Vladimir Majakovski.

I Bečković zna da zagrim: „Dosta je bilo rimovanih pesama!“ i da se opet, smiren i povučen, programski oglasi: „Ponovo imam potrebu da govorim“, da potisne svoj pred svojim subjektom i da ponudi sveto žrtvo velikog predstavlja životne svetčanosti. Tu on doajza do onoga što podseća na Drainčeve zagonetne pobude, na teško objašnjive potrebe i mučne motive koji ga nagone da spoljnim izrazima okrene pažnju na sebe, potični sebi sve i otisne se u svet nevidenog sklada zemaljskih preleđa od Japana, Jave i Madagaskara, do Singapura, Odeše, Madrida i svoga voljenog grada. Ali, kao da nekako sasvim tiho iz daljine samoće dopire zvučna pesma iskrenog bola koja opominje na sigurnost uzaludne muke čuvenog stih: „Čaži stazon varke, mrtvi Ujeviću“, ili na melodioznu refrensku bescilnost Crnjanskove stražilovske tuđe, koja je i kad Bečkovića:

Potom još malo stajah ispod streje
 Poče mesto snega moj život da jeve

I tako vidim da se širom sveta
 Moj život prašta od svakog predmeta.

Poezija Bečkovićeve poseduje još i jednu, jesenjsku, čežnju za svim što u prirodi diše, što žalosno mora da nestane ostavljajući za sobom blagu resignaciju kod onih koji se bar malo usude da o svemu misle, da tako, nekad sentimentalno i romantično, kao što ovde radi naš pesnik, traže nadoknadu u dujoj ispovesti retorskom tiradom „Kad bi ti otišla iz ovog grada“ i da se potvrdno pitaju, sa finim izražajnim mogućnostima, o duši hrasta što u stolu čami i o patnji cveta što se sam u polju plavi, o svemu što se za sebe odvojilo:

Sve što se nadmaši i što nešto posta
 Čezne li što negde u senci ne osta.

Tamo gde je vidovito originalan u slutnjama i u raspuklimama snovidljivog i gde je jezički imaginativno sacrajan, kakav je slučaj u izuzetnoj pesmi **Ubojko kao u srcu četa**, bečković postiže ne samo vrhunске domete u svojoj lirici, već se približava najboljim ostvarenjima nase savremene poezije. I a pesma je nedokučiva prostim razglabanjem smisla i poznatim tumačenjem vrsta emocija, ona je eterična, prozračna, sva metaforski slikovna i meditativno fluidna, čas nosi sobom razapete simbole najlepše boje i najtananijeg tona, a čas lepotu sveta hrani ispređanjem niti iz nainvog srca četa, i, dokle gladičnim rečima starih potresa širi i šazima leksičko bogatstvo za ideju i slik, dotle se melodioznom razigranošću poigrava poput prolećnog povetarca ili odjekuje turbomnom noćnom jezom kao crno opelo nad mrtvim telom!

U jednoj poemi, čiji stihovi nisu lišeni mogućih asocijativnih veza sa naslovom Bečkovićeve knjige i nekim odnosa jesenjske podudarnosti, litalica i boem jesenjin, samouvereno je pevao:

*Necu se preposti popijibe,
 ni kopja, ni strele, ni noža.
 Tako govori po Bibliji
 prorok Jesenjin Serjoža.*

Ličnost pesnika Bečkovića čini nam se mnogo složenijom. On je i lepota i neizvesnost tragičnog kaprica i ironijski podsmeh sopstvenom traženju smisla. Sa nekih njegovih stihova kao da kaplje krv iz sveže rane, a na drugim kao da se vidi unakaženo lišće gusenicaših tragova. Nje govo govorenje je i provalnika muka prodora u srž svesti, ali i ironična igra neobaveznog časkanja. Dovedena do granica čiste sublimacije neuhvatljivog u tragici, ta poezija nudi i bučnost prve ulične galame. Uzbuđuje li čestim pomislima na dalju sudbinu pesnikovu, koja je u desetak pesama nagovestena neproverenim pravilima opasne opstojne:

*Strasna me misao nagrizla, truje me,
 Ne smem je napisati jer obavezuje me,
 Ako se otmakne pa obećam da ću
 U glavu pucati — zaista pucaću.*

ona isto tako može, drugim timovima, da kolektivno zaluduje masu histerijskim oblicima preteranog narcizma. Oduševli i individualni ton lirске dubine i poruka ingeniozno pomerene jednostranosti, ne manje iznervira plitka publicistica, proznanarativno opštih pogleda i nedovoljno intelektualno izgrađena polemičnost. Uporedo sa složenim bogatstvom neobičnih metafora ide i profana licitacija fraza, a uz rečnikovu virtuoznost ritmičkih slikovanja otmakne se nekontrolisano prva potrebna reč.

Sa pravom poezijom nema kompromisa. Zato se u ovom prikazu pleđira za onog Bečkovića koji je blizak satanskim mučenjima u tragično-ukletkoj drami svog traganja za smislom postojanja pesme. Zato su zanemarena ukazivanja pojednostima na primere estradne poze i nepoetske samodopadljivosti. Jer, u poslednjoj srpskoj poeziji, posle Vaska Popa, Miodraga Pavlovića i meoorski uglednog Branka Miljkovića, čijem se sjaju i uticaju ova lirika grčevito opire, savremeno obeležje duha te lirike nosi Matija Bečković. Zato je pojava njegove najnovije knjige pesama i poema zaista značajan pesnički događaj godine

Vasilije KALEZIC

KAKO NALAZIM NEBO

16-74838187

Ovu pesmu treba čitati sasvim polako. Malo nakriviti glavu, sklopiti oči i razmišljati o pesku pustinje, koji se talasa i prosipa, a ipak ima svoj mir i niko ga nije uhvatio da žuri. Naidu vetrovi i on ih utiša svojom težinom. Prolazi vreme i on ga nadživ i zatrpa. Zato se ova pesma čita sasvim polako. Sa glavom medu šakama, dok se gleda u ogromni gluvi prostor oko sebe i razmišlja o stvarima koje nas čine jakim i dugovečnim. Samo onaj ko nije uhvaćen da žuri može se uzvisti nad prapocetkom i praskrajem i zaslužiti vrlinu da vlada jednim predelom ili snom, jednom

lepotom ili ružnoćom stvari oko sebe. Ostali moraju ostati podanici.

*
 Sta činim kad pokušavam da odgonetnem oblake? Izlazim li na raskršće da govorim sa pticama, ili me i putnici mogu nećem naučiti?

Putniče, pitam prvog, šta razumete u tom nebu kad ga sledite tako uporno? On kaže: sve sam potrošio da ga stigнем i užasno me je namučilo. Preskoko sam sebe i od početka trēm. Odlazim ispred svojih ruku, misli i očiju. To je neverovatno bolan put, popločan samim sumnjama. Jer oblaci se menjaju kao narodi, kao putokazi ili istine. Kad mi se učini da sam najzad do kraja sagledao visine, širom otvaram oči i saznajem da ih još moram stizati. U tome i jeste ovo uznemirenje koje mi više ne dozvoljava da prestanem.

On zamiče za okuku, a trag njegovih stopala već je utisnut u magmu jednog budućeg ostrva što se priprema negde u moru i mora se pojaviti, jer neka ostrva neizostavno dolaze.

Drugi putnik mi kaže: ne primećujem nebo i nemam potrebu da se umešam u razrešenje toga. Moj nemir je okrenut ka nećem sasvim drukčijem. Vidim pesak i bezbroj mađušnih žučkastih mrava koji se množe i rastu da bi me jednom pojeli. Zato hodam i gazim ih. Ako i za trenutak osmotrim oblake, hiljadu mrava je prošio i ta hiljada doneće neizbrojivo potomstvo i prožderati me. Mogu vam reći: njihova snaga nije toliko u upornosti koliko u odricanju i pokoravanju. Penju se jedni na druge i tako vekovima strpljivo zidaju stepenište do cilja. Ostavite me, stoga, da pazim na ravnotežu neumerenog vremena i ne pitajte me ništa, jer zanat stražara je da bude oprezan.

On odlazi, a iza njega raste novo drveće, dižu se novi gradovi i zemlju obasjavaju svetlosti po svemu istovetne sa zvezdama. Njihov porod će biti čvrst i zdrav. To su ti neprimetni i jakl ljudi koji su saznali da se reka ne može uništiti ako joj razvališ obale, jer onda teče dalje u bezbroj drugih pravaca i strahovito se umnožava.

Oni približe reci more i razvodne joj žilavi tok. Poklonimo im se, zato, kao što se ja klanjam njihovom velikom praocu povlačeći se u kraj puta.

Zatim nailazi treći. On odmah o svemu govori. Govori kao da je on sve to stvorio. Govori kao da ovog trenutka i mene stvara i uverava me da je tek sada istinski počinjem, od njegovog prispeća.

Divim se tom savršenom opsenarstvu, ali uvek sam podozriv prema onom ko se javlja da bude svetok. Negde kroz hiljadu godina dolazi generacija koja će imati nesrećnu čast da moje vreme meri po onima koji su znali da govore, a ne po onima koji su umeli da čute.

Na kraju, ipak se okrećem pticama. Dugo sa njima razgovaram. Sa strpljivošću i uvažavanjem primam sve što mi kažu. Jer ptice običnim krilima čine sve ono što ja ne umem da stvorim ni u napregnutim snovima. One su zato mudre i tako toržesveno stvarne, da se moraju najobaveznije saslušati.

Miroslav ANTIĆ